

Влада на Република Македонија

Национална Комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција

Подготовката на овој документ беше поддржана од:
УНХЦР-Висок комесаријат за бегалци на ОН-Канцеларија Скопје

СТАНДАРТНИ ОПЕРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ

ЗА ПОСТАПУВАЊЕ СО ДЕЦА СТРАНЦИ

Септември 2015 година

СОДРЖИНА:

ДЕЛ: А.....	3
Листа на акроними	
Користени поими	
Вовед	
Цел на СОП	
Основи за воспоставување на СОП	
Водечките начела врз кои се засновуваат СОП	
Како да се користат СОП	
Изготвување на мрежа за ресурси за користење на СОП	
ДЕЛ: Б	
СОП 1: ИДЕНТИФИКАЦИЈА И УПАТУВАЊЕ.....	8
МЕРКА 1. Првичен контакт со НДС и негово упатување	
МЕРКА 2: Прелиминарно собирање на информации	
МЕРКА 3: Идентификација на НДС	
МЕРКА 4: Определување на старател	
МЕРКА 5: Обезбедување на преведувач-преведување	
МЕРКА 6: Ополномочтување правен полномошник	
МЕРКА 7: Спроведување на интервју со НДС	
СОП 2: ЗГРИЖУВАЊЕ И ПРВИЧНА ПОМОШ.....	18
МЕРКА 1 Назначување на старател	
МЕРКА 2 Првична проценка на ризик	
МЕРКА 3 Иницијален лекарски преглед	
МЕРКА 4 Згрижување и сместување	
МЕРКА 5 Проценка на потребите	
СОП 3: РЕГУЛИРАЊЕ НА ПРЕСТОЈОТ.....	23
МЕРКА 1: Известување на ДКП на земјата на потекло на НДС	
МЕРКА 2: Правно советување и информирање на НДС за постапката за регулирање на престојот	
МЕРКА 3: Постапки за регулирање на престојот на НДС	
СОП 4: СЕМЕЈНО ОБЕДИНУВАЊЕ-ВРАЌАЊЕ.....	27
МЕРКА 1. Идентификување на семејството	
МЕРКА 2: Проценка на ризик при одлука за семејно обединување	
МЕРКА 3: Пronаоѓање на семејството и нивно информирање	
МЕРКА 4: Подготовка за враќање или семејно обединување	
МЕРКА 5: Враќање/примо-предавање	
СОП 5: ЛОКАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА-ДОЛГОРОЧНА ПОМОШ.....	35
МЕРКА 1: План за долгороочна помош	
МЕРКА 2: Старателство	
МЕРКА 3: Згрижување-сместување	
МЕРКА 4: Здравствена заштита	
МЕРКА 5: Образование-едукација	
СОП 6: КРИВИЧНА ПОСТАПКА.....	39
МЕРКА 1: Заштита на правата на НДС во улога на обвинет	
МЕРКА 2, Заштита на правата на НДС, во улога на сведок	
МЕРКА 3: Заштита на правата на НДС како жртва/сведок	
ДЕЛ В: ПРЕПОРАКИ.....	43
ДЕЛ Г: АНЕКСИ.....	48

ЛИСТА НА АКРОНИМИ:

СОП	Стандардни оперативни процедури
НДС	Непридружувни деца странци
МВР	Министерство за внатрешни работи
МНР	Министерство за Надворешни работи
ОЕ	Организациона единица
СГРМ	Сектор за гранични работи и миграција
РЦ за ГР	Регионален Центар за гранични работи
ЕПКМСР	Единица за прекуграницен криминал, миграции, странци и реадмисија
СВР	Сектор за внатрешни работи
ПС од ОН	Полициска Станица од општа надлежност
ЕТЛКМ	Единица за трговија со луѓе и криумчарење мигранти
СМПС	Сектор за меѓународна полициска соработка
ОГР	Оддел за граѓански работи
СА	Сектор за азил
ОСОСК	Оддел за сузбибање на организиран и сериозен криминал
ОАМХП	Оделение за азил, миграции и хуманитарна помош
ОЗСР	Оделение з странци и реадмисија
ПС	Полициски службеник
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НМУ	Национален механизам за упатување
МП	Министерство за правда
МОН	Министерство за образование и наука
МЦСР	Меѓуопштински центар за социјална работа
ЦСР	Центар за социјални работи
ГО	Граѓански организации
МО	Меѓународни организации
ВИ	Владини институции
МЗМП	Македонско здружение на млади правници
УНХЦР	Висок комесаријат за бегалци на Обединетите Нации
ИЦМПД	Меѓународен центар за развој на миграциона политика
ИОМ	Меѓународна организација за миграци
УДЧП	Универзална декларација за човекови права
КПД	Конвенција за права на детето
КП	Кривична постапка
ЗКП	Закон за кривична постапка
ЗАПЗ	Закон за азил и привремена заштита
ЗС	Закон за странци
ЗСЗ	Закон за социјална заштита

КОРИСТЕНИ ПОИМИ:

СТАНДАРТНИ ОПЕРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ: уредуваат збир на постапки, процедури и начини на постапување на надлежните институции со идентификуван НДС преку сеопфатен приод заснован врз почитување на човекови права и насочен кон најдобриот интерес на НДС

НЕПРИДРЖУВАНО ДЕТЕ СТРАНЕЦ е лице странец кое се наоѓа на територијата на РМ и кое во моментот на идентификација е на возраст до 18 години, истото не е придружувано од неговите родители или со закон од надлежна институција определен старател, или по неговото пристигнување во РМ останало без таква придружба.

НАЈДОБАР ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО: Во сите дејствија кои се однесуваат на децата, без разлика дали се превземат од страна на јавни или приватни институции за социјална заштита, судови, административни институции или законодавни органи, основна грижа при превземањето на овие дејствија треба да биде најдобриот интерес на детето.

ИДЕНТИФИКАЦИЈА: Збир на постапки и мерки на надлежните институции за постапување со НДС, кои врз основа на околностите во кои е пронајдено лицето, се насочени кон прибирање на информации и факти кои ќе доведат до формирање на разумно сомнение дека определено лице дете странец е непридружувано.

УПАТУВАЊЕ: Постапка на надлежна институција која по превземените надлежности кон НДС го упатува-предава на надлежна институција согласно овие процедури надлежна за понатамошно постапување со НДС.

НАДЛЕЖНА ИНСТИТУЦИЈА: Владина, граѓанска или меѓународна институција-организација која согласно СОП е надлежна за превземање на мерки и активности кон НДС.

ВРАЌАЊЕ-СЕМЕЈНО ОБЕДИНУВАЊЕ: Збир на постапки и активности на надлежни институции предвидени во овие СОП, насочени кон пронаоѓање, идентификација, безбедна проверка на законските членови на семејството на НДС со цел негово безбедно враќање и семејно обединување како негов најдобар интерес.

ЗГРИЖУВАЊЕ И ПРВИЧНА ПОМОШ: мерки, програми и услуги кои имаат за цел: сместување/домување, медицинско испитување и заштита, психолошка, социјална помош и подршка и правна помош на идентификуван НДС превземени од страна на владини, граѓанси и меѓународни институции и организации.

ЗАКОНСКИ СТАРАТЕЛ: е со закон определено-назначено одговорно лице од страна на месно и стварно надлежен МЦСР/ЦСР кое ги планира, координира активностите и мерките предвидени во овие СОП за давање помош и подршка на идентификува НДС со цел пронаоѓање конечно решение кое ќе представува најдобар интерес на НДС.

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ: е преставник на надлежна Владина, граѓанска или меѓународна институција, организација, кое согласно овие СОП е надлежен за превземање на одредени мерки и активности кон НДС предвидени во овие СОП

ВОВЕД:

Република Македонија со години наназад преставува земја на транзит и дел од меѓународната ruta за криумчарење на мигранти од земјите на потекло од блискиот исток и северна Африка до земјите на дестинација, земјите членки на ЕУ.

Мотивот и причините за илегалната миграција во основа се економски за да после 2011 год. со воените дејствија и револуциите во земјите на блискиот исток се соочиме со масивен прилив на огромен број-илјадници мигранти кои се декларираат како бегалци од земјите на потекло.

Во првите години од 2011 до 2013 година во најголем процент мигрантите беа повозрасни машки членови на семејствата, кои беа со намера да се етаблираат во земјите на дестинација и обезбедат парични средства и услови за доведување на останатите членови на семејствата, браќа, сестри, сопруги и деца.

Овој тренд се промени во 2014-2015 год. каде евидентен е тренд на пораст на бројот на мигрантите на млада возраст до 35 години, пораст на бројот на жени, деца а особено категоријата нанепридружувани деца кои од различни причини останала без придужба на родители, законски старател или роднина придржник која е во тренд на зголемување.

Трендот на пораст на бројот на НДС може да се види во статистичките податоци за периодот 2011-2015 год: (2011- 40, 2012- 54, 2013- 107, 2014- 74, прва половина на 2015- 66, додека само во периодот од 19 Јуни-30 Септември 2015 год. бројот нанепридружувани деца изнесува 3199).

Оваа категорија лица преставува особено ранлива категорија по основ на различни видови на екплоатација и злоупотреби а особено сексуалната злоупотреба.

Заради особената ранливост на која се изложени НДС меѓу илегалните мигранти и бегалци, нивниот статус и права се посебно регулирани во КПД која е ратификувана од страна на РМ и одредбите од истата имплементирани во домашната легислатива.

Имајки го во обзир фактот дека за целосна имплементација на правата на НДС согласно КПД и други меѓународни документи и домашната легислатива, бара мултидисциплинарен, меѓуресорски и меѓународен пристап заснован на најдобрите интереси на детето, со почитување на минималните стандарти на заштита на нивните права, а за остварување на овие цели неопходно потребно е постоење на единствен документ кој ќе воспостави стандартни опертивни процедури за постапување со НДС.

Со цел целосно имплементирање на начелото на најдобар интерес на детето, тежиштето на овие СОП е даден на заштита на правата на НДС како особено ранлива категорија согласно одредбите на КПД, и ставањето на тежиштето и улогата на законскиот старател како гарант на имплементацијата на овие права.

ЦЕЛ НА СОП¹

Воспоставување на СОП за постапување со НДС кои ќе овозможат:

1. дефинирање на надлежност за постапување во одредена фаза од постапката
2. унифициран и стандартен начин на постапување на надлежните институции и организации во постапките со НДС
3. мултидисциплинарен пристап во постапувањето со НДС
4. почитување на правата на НДС согласно КПД и домашната легислатива
5. сите постапки кои се превземат да бидат во склад со најдобрите интереси на детето

При примената на СОП за постапување со НДС ќе бидат применети и обезбедени минимум предвидените стандарти и принципи предвидени во КПД:

- **Принципот на недискриминација** – КПД забранува било каква дискриминација врз основа на статусот на детето, без оглед дали истото е непридружувано или разделено, било да е бегалец, барател на азил или мигрант;
- **Најдобрите интереси за детето** – определувањето на најдобрите интереси мора да биде документирано при донесување на каква било одлука која фундаментално влијае на животот на непридружувано или разделено дете;
- **Мислења на детето** – При определувањето на старател, при договорите околу грижата и сместувањето, како и при правното застапување треба да се има во предвид и мислењата на детето;
- **Доверливост** – Државите потписнички мораат да ја заштитуваат доверливоста на информациите добиени во врска со непридружувано или разделено дете, во согласност со обврската за заштита на правата на детето, вклучувајќи го и правото на приватност.
- **Принципот за невраќање** – забранува барателот на азил (овде спаѓа и категоријата на непридружуваните деца) да бидат прогонети или на кој било начин присилени да се вратат на границите на државата во која живот или слобода би им биле во опасност поради расна, верска, национална припадност на одредена општествена група или политичко уверување и каде би биле подложени на мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување.

ОСНОВИ ЗА ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА СОП

Воспоставувањето на СОП за НДС се базира на домашната правна легислатива, меѓународни конвенции ратификувани од РМ како и директиви и препораки на ЕК.²

¹ КПД чл.22, ст.1,2

² Анекс 1, Законска регулатива домашна, меѓународна, ЕУ директиви врз основа на кои се темелат овие СОП

ВОДЕЧКИ НАЧЕЛА ВРЗ КОИ СЕ ЗАСНОВУВАТ СОП

- Приод заснован врз човекови права;
- Мултидисциплинарен и меѓуресорски приод;
- Учество на граѓанското општество и МО;
- Сопственост на владата;
- Оддржливост;

КАКО ДА СЕ КОРИСТАТ СОП

СОП содржат шест процедури:

- ИДЕНТИФИКАЦИЈА И УПАТУВАЊЕ
- ЗГРИЖУВАЊЕ И ПРВИЧНА ПОМОШ
- РЕГУЛИРАЊЕ НА СТАТУСОТ
- СЕМЕЈНО ОБЕДИNUВАЊЕ-ВРАЌАЊЕ
- ЛОКАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА-ДОЛГОРОЧНА ПОМОШ
- КРИВИЧНА ПОСТАПКА

Секоја процедура содржи насоки за:

- ШТО - треба да се превземе
- КОЈ - ќе биде надлежен-одговорен за постапување-превземање на мерките
- КОГА - ќе се превземат мерките
- КАКО - ќе се спроведат мерките.

ИЗГОТВУВАЊЕ НА МРЕЖА НА РЕСУРСИ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА СОП

КАКВИ ресурси опфаќаат СОП

Стандардните оперативни процедури се потпираат врз точно дефинирани надлежни институции, граѓански и меѓународни организации, точно дефинирани одговорни лица и поединечни контакти во владини/државни институции, граѓански и меѓународни организации.

КОГА се идентификуваат и обезбедуват ресурсите за СОП

Ресурсите, персоналот и контактите се идентификувани во овој документ во делот Контакт институции и одговорни лица за постапување по секоја процедура и мерка посебно.

Истите треба редовно (еднаш годишно) да се набљудуваат и ажурираат од страна на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција при Владата на РМ.

КОЈ треба да постапува

Стандардните оперативни процедури се однесуваат на меѓуресорски и мултидисциплинарен пристап во постапувањето со НДС кој ќе ги обезбеди минимум предвидените стандарти а истите ќе бидат во склад со најдобрите интереси на детето.

Наменети се за надлежни органи и организациони единици во рамките на Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, граѓански и меѓународни организации.³

КАКО се избираат ресурсите

Секој утврден и одговорен ресурс ќе се избира врз основа на стандардите и структурите дефинирани во овој документ.

Исто така, сите мерки ќе се прилагодат според конкретните потреби на НДС во секој конкретен случај посебно.

ДЕЛ: Б

СОП 1. ИДЕНТИФИКАЦИЈА И УПАТУВАЊЕ:

Што е идентификација и упатување?

Идентификација е: збир на постапки и мерки на надлежните институции за постапување со НДС, кои врз основа на околностите во кои е пронајдено лицето, се насочени кон прибирање на информации и факти кои ќе доведат до формирање на разумно сомнение дека определено лице е дете и истото е непридружувано.

Упатување е:

- предавање на пронајдено лице кое според околностите во кои е пронајдено и неговиот изглед укажуваат дека се работи за странец НДС од страна на ГО, МО или граѓанин на најблиската организациона единица на МВР или на месно и стварно надлежен МЦСР или ЦСР при МТСП за понатамошно постапување.
- постапка на надлежна институција за идентификација на НДС, која ја спровела првичната идентификација до степен на разумно сомнение дека се работи за НДС и истото го упатува до месно и стварно надлежен ЦСР/ МЦСР при МТСП да одреди законски старател за НДС.

Мерка1. Првичен контакт со НДС и негово упатување:

ШТО:

Непосреден контакт на овластено службено лице на државна институција, граѓанска и меѓународна организација или граѓанин во територијата на РМ со лице кое според околностите во кои е пронајдено и неговиот надворешен иззглед постои разумно сомнение дека се работи за НДС.

НДС најчесто може да се открие на:

- границен премин,
- надвор од граничен премин на зелениот појас при обид за илегален влез

---

³ Анекс 2, Листа на органи и одговорни лица надлежни за постапување по СОП

- во внатрешноста на територијата на РМ
- при транспорт од страна на лица кои вршат криумчарење кој може да биде во: пмв, тмв, редовни автобуски линии, возови, или пешки.

КОЈ:

- СГРМ – мобилна единица
- ПС на РЦ за ГР
- ПС на СВР-ПСОН
- Автопатна полиција
- Граѓанска организација
- УНХЦР и други меѓународни организации
- Граѓанин

КОГА:

Веднаш по првичниот контакт со лицето за кое постои разумно сомнение дека се работи за НДС, телефонски се известува дежурниот центар на РЦ за ГР кој се запознава за местото на кое е пронајдено лице НДС, податоци за истото и неговата возраст доколку истото поседува документи за идентификација, земја на потекло.

Во известувањето се договора кој и како ќе го спроведе НДС до надлежната организациона единица на РЦ за ГР.

КАКО:

НДС во најголем број на случаеви ќе се пронајде при илегален влез во државата на зелената граница. Особено осетливи ситуации за постапување се при случаеви на масовен прилив на мигранти-бегалци на зелената граница при што ПС на РЦ за ГР се соочуват со следните ситуации:

- не се во можност да извршат нормална контрола и евидентирање на мигранти-бегалци а со тоа и не можност да се направи првична селекција на НДС
- разделени деца од своите родители, роднини или лица кои не се во роднинска врска но водат грижа за децата во текот на нивното патување со групата
- големиот број на пристигнати мигранти-бегалци прави временески притисок на ПС во постапувањето на првична селекција на НДС кои би биле предмет на идентификација

Со цел да се избегнат горе наведените опасности, МВР е потребно да ги планира и преведе следните мерки:

- точно лоцирање на потенцијалните места на зелената граница за кои постојат сознанија дека ќе бидат користени за илегален влез со цел организирано прифаќање на истите
- преку прекуграницна соработка со земјата сосед се планират и преземат мерки за заеднички организиран настап при масовен прилив на мигранти-бегалци со цел нивно канализирање на одреден заеднички пункт

ПС од РЦ за ГР при првичниот контакт со прифатената група мигранти-бегалци, во најхiten рок ќе ги превземе следните мерки:

- физички ќе ги одвои лицата кои се декларирале како семејства
- деца кои се во придружба на полнолетен брат или сестра или од роднина

- деца придружувани од страна на полнолетно лице кое не е во родбинска врска со дететотуку од разни причини го придружува и се грижи за детето за време на неговото патување
- деца кои од никого не се придружувани
- полнолетни лица кои сами патуваат
- обезбеди секое селектирано лице во горе наведените групи со себе го има личниот багаж кој го носи со себе
- ке изврши преглед и проверка дали истите поседуваат со себе лични документи или било каков документ кој може да упати на потврда на неговиот идентитет, земја на потекло или трета земја во која престојувал или барал азил, средство за превоз кое користел, телефонски именик или апарат и број кое го користи.

Доколку лицето за кое постои разумно сомнение дека е НДС и е откриено од страна на ПС на СВР, ПСОН, Автопатна сообраќајна полиција, граѓанска или меѓународна организација или граѓанин, истото со лицата со кои е пронајдено и предметите кои ги поседуваат ке биде примо-предадено на месно надлежниот РЦ за ГР. РЦ за ГР составува Записник и понатаму ќе го предаде на месно и стварно надлежен МЦСР или ЦСР при МТСП, кој по примањето ќе започне постапка за негова идентификација како НДС.

МЕРКА 2: Прелиминарно собирање на информации:

ШТО:

По прифаањето на пронајденото лице странец за кој врз основа на околностите во кои е пронајдено постои разумно сомнение дека се работи за лице странец НДС, најхитно ќе се соберат информации со кои;

- ке се потврди или отфрли фактот дека конкретно лице странец дете е придружуван од своте законски родители, од причини што заради не поседување на патни документи постои ризик детето лажно се прикаже како член на семејството а истото да биде предмет на трговија со луѓе
- ке се потврди или отфрли фактот дека конкретното лице малолетник-дете е придружувано од полнолетен/и брат/ка или сестра/и, или од близок роднина
- ке се потврди или отфрли фактот дека конкретното лице малолетник-дете е придружувано од понолетно лице кое не е во никакви родбински врски кое од разни причини го придружува дететово неговото патување
- ке се потврди дека за конкретниот дете странец во овој момент постои разумно сомнение дека е НДС
- ке се утврди или отфрли сомнението за постоење на индикатори кои укажуваат дека НДС е потенцијална или жртва на Трговија со луѓе.

КОЈ:

- Полициски службеник на МВР-РЦ за ГР
- Овластен преставник на месно надлежен МЦСР-ЦСР
- Обучени преставници на ГО
- Обучени преставници на МО (УНХЦР, ИОМ, ИЦМПД)
- Преведувач

Надлежната организациона единица на МВР-РЦ за ГР која во конкретниот случај постапува во оваа фаза на прелиминарно собирање на информации, при постоење на разумно сомнение дека прифатеното дете кое е можен НДС веднаш пред да започне со интервју со детето го известува месно надлежниот МЦСР-ЦСР за вклучување на овластен социјален работник.

При изборот на овластените лиц кои ќе учествува во спроведувањето на интервју со НДС треба да се имат во обзир следните критериуми:

- да бидат обучени за работа со деца
- да имат претходно искуство во работа со деца мигранти-бегалци како посебно ранлива категорија
- искуство со особено ранлива категорија на НДС од женски пол

КОГА:

Прелиминарното собирање на информации за потврдување или отфрлање на разумното сомнение дека се работи за НДС, започнува ВЕДНАШ по откривањето-прифаќањето на детето.

Истото се спроведува на лице место на откривањето на групата мигранти-бегалци меѓу кои се наоѓа НДС, во официјални или неофицијални простории кои се користат како службени, или доколку е упатено и прифатено од друга институција-организација, во простории на РЦ за ГР.

КАКО:

Прелиминарното собирање на информации и податоци има за цел собирање на информации и податоци кои се потребни за идентификација на НДС и му предходи на интервјуто со НДС, истото се спроведува преку:

- визуелно набљудување на групата, следење на нивните реакции и однесувања на детето и на возрасните лица кои се представуваат како придружувачи
- преглед на патни и лични документи, други официјални документи издадени од официјален орган со кој може да се потврди идентитетот на лицето, нивната семејна или роднинска поврзаност, земјата на потекло, земјите на транзит или земји каде остварил некое меѓународно право.
- интервју на полнолетните мигранти кои се представуваат како родители на детето, полнолетни браќа или сестри, близок роднина и полнолетно лице кое не е во никаква родбинска врска и од непознати причини го придржува детето, со цел да се потврди или отфрли основаноста на тврдењето.

Табела бр.1 Прашањата треба да обезбедат одговори и податоци за:

Реден број	Податоци за НДС
1	Лични податоци: име, презиме, татково име, мајка, дата на раѓање, место на раѓање, место на живеење во земја на потекло,
2	Државјанство-Националност
3	Верска определба
4	Јззик кој го зборува, разбира.

5	Семејно стебло (браќа,сестри,чичко-стрина,вујко-вујна,тетин-тетка,братучеди) каде истите се наоѓат во моментот?
6	Образование кое го стекнал-посетувал (Назив на училиште, податоци за наставник-класен раководител)
7	Спортски активности
8	Другари
9	Здравствена состојба, хронични болести, телесни маани и недостатоци
10	Локација, време и услови под кои НДС е пронајден-прифатен
11	Каде е неговото семејство? а) во земјата на потекло, б) во земја на дестинација: (која земја, град, адреса, тел.контакт, e-mail адреса, FB,Twiter, Linkedin профили. в) истите патувале со него и се разделиле: кога, каде, како се разделиле
12	Желби и очекувања на НДС кои ги има во моментот, блиска и далечна иднина

ПС од РЦ за ГР кои го спроведуват прелиминарното собирање на информации и податоци, изготвуват Извештај-Службена белешка во кој/а ги нотират добиените информации-податоци, проценка на веродостојноста на истите

Доколку при првичниот контакт со НДС, истиот искаже усмено барање за признавање на азил за истото се изготвува Записник.⁴

Еден примерок од Извештајот/Службената белешка се доставува до овластениот преставник на месно надлежниот МЦСР/ЦСР кој е вклучен или ќе биде вклучен во идентификацијата на НДС.

Доколку со прелиминарното собирање на информации и податоци за малолетното лице-дете странец се потврди разумното сомнение дека е НДС, истото формално со записник за примо-предавање на лице и Записникот за прием на усно барање за признавање на азил се упатува-предава на месно надлежен МЦСР/ЦСР да определи законски стартел на истото.

Овластените лица кои го спроведуват прелиминарното собирање на информации и податоци, истовремено покрај утврдувањето на статусот на НДС, ќе го имат во обзор и утврдување на постоење на индикатори кои би значеле постоење на разумен сомнеж дека НДС е предмет на Трговија со луѓе се цел негова експлоатација.

За таа цел овластените лица ќе ги имат во обзор и ќе ги користат Индикаторите за идентификација на жртви на трговија со луѓе донесени од страна на МТСП.⁵

Доколку при преломинарното собирање на информации се утврди постоење на индикатори кои укажуваат дека НДС е потенцијална жртва на Трговија со луѓе, се известува веднаш ЕТЛКМ при ОСОСК на МВР и НМУ при МТСП за нивно вклучување во идентификација на жртва на трговија со луѓе и докажување на кривичното дело Трговија со луѓе.

⁴ Анекс бр.3 „Записник за прием на усно барање за признавање на азил,,

⁵ Анекс бр.4, Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе на МТСП

За време на траење на постапката за идентификација на жртва на Трговија со луѓе, за НДС се применуват СОП за постапување со жртви на трговија со луѓе.

МЕРКА 3: Идентификација на НДС:

ШТО:

Збир на тактики, техники и методолошки алатки превземени од страна на овластено лице и стручен тим на месно надлежен ЦСР/МЦСР, кој врз основа на прелиминарно собраните информации и податоци за детето странец, за кое постои разумно сомнение дека е НДС, ке го идентификува како НДС.

КОЈ:

- Овластен преставник на ЦСР/МЦСР
- стручен тим предводен од определен старател назначен правен полномошник од страна на назначен старател

Во насока на обезбедување на стручна, материјална и техничка поддршка на надлежните органи ќе се вклучат и преставници на ГО/МЗМП/МО/УНХЦР/ИОМ/УНИЦЕФ.

КОГА:

- веднаш по примо-прадавањето од страна на МВР

КАКО:

Со превземање на постаки кои имат за цел:

- определување на старател
- обезбедување на преведувач
- ополномочтување правен полномошник
- спроведување на интервју со НДС
- формирање на првично досие на НДС
- упатување до МЦСР доколку постапувал ЦСР

МЕРКА 4: Определување на старател:

ШТО:

Имајќи ја во обзир особената ранливост на категоријата НДС, а со цел заштита на неговите права согласно КПД, и сите постапки и дејства кои ги превземат административните органи да бидат во склад со начелот во најдобар интерес на детето, како гарант за остварување на истите на НДС му се определува Старател.

КОЈ:

- Месно надлежен ЦСР/МЦСР (кој прв е известен за пронајден НДС)

КОГА:

ВЕДНАШ по добиеното известување-пријавување (усмено, писмено,телефонски) од страна на МВР дека е пронајдено дете странец кое не е придржувањо од своите родители, полнолетни роднини или друго возрасно лице.⁶

КАКО:

По добиеното известување, заради хитност во постапувањето, месно надлежниот ЦСР/МЦСР, определува стручно лице-социјален работник со Овластување за назначување на старател на пронајдениот НДС.

Старателот се вклучува ВЕДНАШ заедно со надлежната организациона единица на МВР која го пријавила пронајдениот НДС и на лице место го пополнува Овластувањето за назначување на старател.⁷ а покасно донесува Решение за старател.⁸

Доколку НДС не поседува лични документи, се заведува со податоците кој ги дал при неговото прво регистрирање пред МВР,Старателот од тој момент е формално правно одговорен за НДС, се грижи за заштита на неговите права при превземање на службени дејства од страна на државните органи.

МЕРКА 5: Обезбедување на преведувач-преведување:

ШТО:

Имајки во обзир дека мигрантите-бегалци кои транзитираат низ РМ, претежно потекнуват од земјите на блискиот и средниот исток, го говорат арапскиот јазик кој во одредени земји има посебен дијалект кој само тие го зборуваат, преставува голем предизвик и предуслов за успешно спроведување на прелиминарното собирање на информации и спроведување на интервју.

Затоа е потребно да се има однапред припремена листа на преведувачи за повеќе јазици кои се користат во земјите на потекло на мигрантите-бегалци кои транзитираат на подрачјето на РМ.

Заради почитивање на начелото на доверливост предвидено во КПД, потребно е избраните преведувачи да бидат запознаени со истото заради почитување на истото за податоците и информациите кои ги добиле за време на преведувањето да ги сметат за доверливи.

КОЈ:

- МВР
- ЦСР/МЦСР/МТСП
- УНХЦР/ИОМ/ИЦМПД и останати МО и ГО
- Овластени преведувачи

КОГА:

- во фаза на прелиминарно собирање информации

⁶ чл.127 ст.1 од Закон за семејство

⁷ Анекс бр.5, Овластувањето за назначување на старател.

⁸ Анекс бр.6, Решение за назначување старател

- при контакт со назначен старател
- при спроведување на прелиминарно интервју пред МВР и интервју пред старател
- континуирано во контактиите со НДС

КАКО:

При прелиминарното собирање на информации како и при формалното интервју со НДС, ке се користи превод на јазик кој истиот го знае или разбира, а доколку истиот го зборува само својот мајчин јазик, ке се обезбеди превод на истиот.

За обезбедувањето на преведувач на јазици и ретки јазични дијалекти за кои нема овластени судски преведувачи ке се побара помош од УНХЦР или ИОМ, или друга МО/ГО која работи на прашања на бегалци/мигранти/НДС.

Преведувачот е потребно да има предходно познавање на состојбите со мигрантите-бегалци, со цел разбирање на терминологијата која ја користат истите, земјите на потекло, културата и нивните обичаи се со цел приближување до истите и воспоставување на доверба.

МЕРКА 6: Ополномоштување правен полномошник:

ШТО:

Со цел заштита на правата на НДС во постапката пред државните органи а кои се однесуваат на неговата положба, статус, право на исказување на своето мислење, семејно обединување и други права предвидени во КПД, на истиот му се определува правен полномошник.

КОЈ:

Го определува старателот, веднаш по изготвувањето на Овластувањето за назначување на посебни старател, со изготвување на пимено полномошно за назначување на правен полномошник кој ке го советува и застапува НДС пред државните органи.⁹

Изборот на правен полномошник се прави од:

- ГО- МЗМП, или други МО/ГО кои работат на правно застапување на мигранти и бегалци
- УНХЦР-ИОМ и други МО кои имат проекти на правна заштита на мигранти-бегалци
- Институтот Бесплатна правна помош на МП – Листа на правни застапници за бесправна правна помош

КОГА

ВЕДНАШ по превземањето на НДС од страна на назначените Старател , и истото продолжува во понатамошните постапки со НДС.

КАКО:

Правниот полномошник го советува-застапува НДС за:

- правната регулатива во РМ и меѓународна за правата на детето

---

⁹ Анекс бр.7: полномошно за назначување на правен полномошник

- законските одредби за регулирање на статусот на НДС (Закон за Азил, Закон за странци, Закон за Семејство, Закон за социјална заштита)
- правото на семејно обединување
- социјалните права кои му следуват на лице со признаено право на азил согласно со ЗАПЗ или одобрен престој во РМ (сместување, здравствена заштита, право на образование)
- и други права регулирани во домашната и меѓународната регулатива

Правниот полномошник кој го советува-застапува НДС, потребно е добро да ја познава регулативата за мигранти-бегалци, како и правната регулатива за правата на децата.

Исто така бидејќи се работи за особено ранлива категорија, правните полномошници како и ОСЛ од Секторот за азил кои ги советуват и застапуват НДС, потребно е да имат претходно обуки за работа со деца.

При дирекниот контакт со НДС, истиот правните одредби и правните решенија кој ги предлага во интерес на НДС треба да бидат представени согласно возраста на НДС, неговата психичка зрелост, земјата од која доаѓа, традиција, се со цел НДС да може да ги разбере и се произнесе со свое мислење за истите.

Правниот полномошник заедно со Старателот за НДС преставуваат заменски родители чија улога е од самиот почеток да планираат Конечна одлука за НДС која ќе преставува негов најдобар интерес.

МЕРКА 7: Спроведување на интервју со НДС:

ШТО:

Спроведувањето на првично Интервју со НДС преставува најосетлива постапка која се превзема кон НДС после неговото првично идентификување дека е непридружуван.

Сензитивноста доаѓа од неговата ранливост која е резултат на:

- возрастта на која се наоѓа
- посебно ако се работи за лице од женски пол
- психофизичката состојба во која се наоѓа после патувањето и траумите поминати
- беспомошноста заради тоа што останал сам
- страт дали ќе се обедини со семејството
- страт од непознатата земја во која се наоѓа

Од спроведеното Интервју особено се очекува да се добијат информации и податоци кои ќе овозможат:

- формална идентификација дека се работи за НДС
- информации за семејно обединување
- оценка на возраста
- оценка на ризик
- оценка на психо физичката состојба
- прелиминарна оценка на ментален и емоционален развој на детето и неговата зрелост
- првична оценка на потребите- првична помош згрижување и тип на згрижување
- оценка за потреба од иницијален лекарски преглед

- проценка за видот на статусот кој е во најдобар интерес на детето (барање за азил, хумантитарна заштита)
- проценка за финално решение кое е во најдобар интерес на детето-НДС

КОЈ:

- Старател назначен од ЦСР/МЦСР и стручен тим кој го предводи (социјален работник, психолог, педагог)
- Правен Полномошник (МЗМП, УНХЦР; ИОМ; МП)
- Преведувач

КОГА:

Во најкраток рок од неговото пронаоѓање, прелиминарно собирање на информации за истиот и постоење на разумно сомнение дека се работи за НДС. Освен кога постајат посебни причини за одлагање на истото заради:

- Загрозена е безбедноста на НДС
- Има потреба од итна медицинска помош;
- Истиот инсистира разговорот да се одложи

КАКО:

Интервјуто се спроведува од обучени професионалци на ЦСР/МЦСР кои имаат искуство со ранлива категорија деца, а особено искуство со НДС странски државјани.

Истото се спроведува во простории на ЦСР/МЦСР кои се адаптирани за работа со деца, а само во исклучителни ситуации во простории на МВР ако се работи за загрозена безбедност на НДС.

Методологијата на водење на интервјуто треба да биде прилагодено на возраста и психофизичката зрелост на НДС, правните и стручните термини треба да бидат формулирани на разбиралив и на начин на кој истиот ќе го разбере значењето на истите, ќе овозможи истото да даде соодветен и корисен одговор.

Пред започнувањето на интервјуто Старателот и неговиот стручен тим потребно е да оствари брифинг средба со тимот кој го спровел прелиминарното собирање на информации и го извршил упатувањето на НДС.

Посебно внимание треба да се обрати на добиените одговори/информации/податоци од табела бр.1 добиени од возрасните членови на групата во која е пронајден/прифатен НДС.

Овие информации ќе овозможат Старателот и стручниот тим да створат првична проценка за состојбата на НДС, проценка на ризик, и припрема за прашањата кои барат дополнителна проверка и верификација.

Прашањата кои ќе бидат користени во интервјуто треба да бидат во склад со одговорите кои се барат во табела бр.1, и добиените одговори од прелиминарното собирање на информации, со што ќе се добие споредување на добиените одговори од страна на НДС и нивна верификација.

Од спроведеното интервју постоењето на разумно сомнение дека прифатеното и упатеното дете странец од спроведеното интервју треба да прерасне во ИДЕНТИФИКУВАН НДС, или истото да се отфрли.

Проценка на возраста кај НДС кој не поседува документи за идентификација, преставува клучно прашање кое треба да се одговори од спроведеното интервју, бидејќи од истото зависи неговиот статус и идните постаоки кои треба да се превземат.

При проценката на возраста, надворешниот изглед не треба да биде клучен, потребно е да се има во обзир и психичката зрелост, земјата на потекло, раса и други специфични карактеристики.

Доколку при проценката на возраста, старателот и стручниот тим има дилема околу тоа дали е дете или полнолетен, согласно најдобриот интерес на детето секогаш проценката ќе се однесува како да е дете, се додека не се потврди спротивното.

Медицинска проценка на возраста на НДС треба да се избегнува заради состојбата во која се наоѓа истиот и неговата ранливост, и треба да се користи само во исклучителни случаеви.

Интервјуто и добиените информации треба да овозможат јасна слика, или барем разумно сомнение дека има основ за започнување на постапка за семејно обединување.

Интервјуто на Старателот и стручниот тим треба да му овозможи јасна слика околу регулирање на статусот на НДС, имајќи во обзир дека најкасно во рок од 72 часа од моментот на примопредавање е потребно да се определи за:

- регулирање на статусот со поднесување на Барање за азил согласно ЗАПЗ
- регулирање на статусот со поднесување на Барање за одобрување на привремен престој по основ на хуманитарна заштита од чл.80 од ЗЦ до РЦ за ГР Север, Оделение за странци

За спроведеното Интервју Старателот изготвува службена белешка во која ја нотира констатираната состојба со НДС.

Доколку Интервјуто се спроведува во месно надлежен ЦСР, Старателот доколку е со Овластување за назначување на старател, ЦСР за истиот донесува Решение за старател.

Старателот со стручниот тим после спроведеното интервју заради понатамошна постапка со НДС а заради немање можност истата да ја спроведе, НДС го УПАТУВА до МЦСР Скопје за понатамошно постапување со НДС.

Старателот, стручниот тим и припадници на МВР кои го имат прифатено НДС, со Записник за примо-предавање го предават НДС на МЦСР Скопје.¹⁰

Со Записникот се предават и:

- личните предмети пронајдени кај НДС
- Документацијата која е обезбедена и изготвена од страна на ЦСР во постапувањето со НДС

СОП 2: ЗГРИЖУВАЊЕ И ПРВИЧНА ПОМОШ:

¹⁰ Анекс бр:8, Записник за примопредавање на НМД

Опфаќа збир на мерки и активности кои ги превзема МЦСР по прифатен-упатен НДС, и истите опфаќат:

- Назначување на Старател
- Општа проценка на ризик
- Иницијален лекарски преглед
- Згрижување-сместување
- Проценка на потребите
- Развивање на план за помош
- Прилагодување и стабилизирање

МЕРКА 1, Назначување на старател:

ШТО:

НДС кој е прифатен од страна на МВР, доколку месно надлежен е МЦСР истиот директно го упатува до нив, или ако предходно постапувал месно надлежен ЦСР истиот од нивна страна се упатува до МЦСР.

МЦСР за прифатениот НДС назначува со Решение Старател и формира стручен тим одговорен за постапување со НДС.

КОЈ:

МЦСР

КОГА:

Во најкраток рок по упатувањето и прифаќањето на НДС од страна на МЦСР

КАКО:

По прифаќањето на НДС од страна на МЦСР, се определува стручен тим и назначува Старател кој е одговорен за сите постапки кои се превземат за најдобариот интерес за НДС.¹¹

Стручиот тим го сместува НДС во посебна просторија предвидена за работа со деца, формално со Записник врши примопредавање на истиот и личните предмети кои ги поседува.

Стручиот тим остварува брифинг средба со старателот и стручиот тим од ЦСР, или со преставници на МВР доколку истите го упатуват.

Целта на состанокот е да истите се запознаат со:

- кој, кога и каде го прифатил НДС
- утврден идентитет, возраст
- можности за семејно поврзување
- мерките кои се превземени
- документација која е оформена
- здравствена состојба на НДС

¹¹ чл.160 од Закон за семејство: „старателот на М.Л. е должен да се грижи како родител, за личноста на малолетникот, а особено за неговото здравје, воспитување, образование и оспособување за самостоен живот и работа

МЕРКА 2: Првична проценка на ризик:

ШТО:

Старателот и стручниот тим, врз основа на спроведеното Интервју со НДС, и увид во првичното досие за НДС, изготвува првична процена на ризикот на НДС,

Целна на првичната проценка на ризик, е да се идентификуват слабите страни и ризици по НДС со цел нивно отстранување и намалување на последиците од истите преку благовремено планирање и превземање мерки за нивно отстранување.

Доколку од спроведената проценка на ризик се констатира висок ризик по одреден критериј, веднаш се планират и превземат мерки за отстранување на истиот.

Истата содржи:

Табела бр:2 Првична проценка на ризик:

А. Првична проценка на здравствената состојба	
1	Физичка состојба и знаци на насилиство: <ul style="list-style-type: none"> • Претходни • Добиени за време на патувањето
2	Психичка состојба: <ul style="list-style-type: none"> • Несоница; • Стресна состојба-страв- нервоза; • Депресија.
3	Здравствена состојба- согледани: <ul style="list-style-type: none"> • Моментална здравствена состојба од спроведен иницијален лекарски преглед • Хронични болести • Психички пореметувања; • Ментални и душевни растројства(прилог документ); • Прележани хронични болести, заразни болести;
Б. Првична проценка на безбедносен ризик (мислење од МВР, ОЕ која го прифатила НДС)	
1	Моментална безбедносна процена
2	Претходни закани по безбедноста
3	Конкретни лица кои може да создадат проблеми
4	Загриженост за безбедноста на членовите на семејството или пријателите
5	Ризични локации за лицето
6	Друго

КОЈ:

- Старател и стручен тим
- МВР/РЦза ГР/ЕПКМСР

- Во насока на обезбедување на стручна, материјална и техничка поддршка на надлежните органи ќе се вклучат и преставници на ГО/МО.

КОГА:

- Веднаш, или во најкраток рок од приемот на упатениот НДС.

КАКО:

Старателот заедно со стручниот тим, врз основа на документацијата која е изготвена за НДС, спроведеното интервју, ги анализира информациите и податоците кои се обезбедни и врз основа на истите изготвува првична проценка на ризик.

Проценката на ризик е индивидуален продукт кој ги има во обзор специфичностите на секој НДС посебно, и истиот се базира на начелото во најдобар интерес на детето.

МЕРКА 3: Иницијален лекарски преглед

ШТО:

Има за цел да ја констатира општата психо физичка и здравствена состојба на НДС, хронични болести, телесни инвалидитети и недостатоци, со цел навремено планирање и превземање дополнителни здравствени мерки.

КОЈ:

- МТСП-МЗ
- Црвен Крст на РМ
- Во насока на обезбедување на стручна, материјална и техничка поддршка на надлежните органи ќе се вклучат и преставници на ГО/МО.

КОГА:

Во најкраток рок по прифаќањето од страна на ЦСР/МЦСР, или веднаш по сместувањето во зависност од состојбите.

КАКО:

Пред спроведувањето на иницијалниот лекарски преглед, НДС потребно е истиот да се запознае со оваа мерка, кој прегледи ќе бидат извршени и зошто истото е потребно со давање до знаење дека истото е за негов најдобар интерес.

За време на спроведувањето на оваа мерка, со НДС е потребно да присуствува и неговиот старател или член на неговиот стручен тим.

МЕРКА 4: Згрижување-сместување:

ШТО:

МЦСР, старателот и стручниот тим кој е задолжен за постапување со НДС, одлуката за тоа во каков објект, институција, орган или форма на згрижување согласно прописите и можностите на МТСП ке одбере, ке ја зановува врз основа на:

- предходната постапка спроведена врз НДС
- првичната проценка на ризик
- проценка на потребите
- планот за помош,
- расположливи капацитети на МТСП

Конечната одлука за згрижување-сместување треба да биде во најдобар интерес на НДС.

КОЈ:

- МТСП-МЦСР

КОГА:

- Во најкраток рок по приемот во МЦСР, определувањето на Старател .

КАКО:

Старателот е должен заедно со стручниот тим да направи проценка за потребите на НДС, неговите специфичности и карактеристики, која форма на згрижување-сместување ке ја применат.

Истото е во зависност и од можностите кои ги нуди во моментот МТСП, и другите форми на институционални и вонинституционални згрижување кои ги има

МЕРКА 5: Проценка на потребите:

ШТО:

Со цел да се утврдат соодветни мерки за помош за НДС, потребно е да се направи проценка на потребите.

Проценката на потребите се врши врз основа на долунаведените критериуми.

Табела бр:3 Критериуми за утврдување на потребите

ПОДАТОЦИ ЗА ДОСИЕТО НА СЛУЧАЈОТ	
1	Име и презиме и број на досие за случајот
2	Земја на потекло
3	Јазик
ОСНОВНИ ПОТРЕБИ	
1	Сместување
2	Храна
3	Лекови
4	Комуницирање со семејство
ОЦЕНУВАЊЕ НА РИЗИК	
1	Моментална загриженост за личната сигурност
2	Поединци кои на НДС може да му создадат проблеми

3	Загриженост за членови на семејство или блиски лица
4	Локации кои би можеле да не се безбедни за НДС
ЗДРАВСТВЕНИ ПОТРЕБИ	
1	Медицински преглед
2	Крвна слика, микробиолошки прегледи
3	Инфективни болести
4	Гинеколошки преглед
5	Стоматолошки услуги
7	Психолошки и психички проблеми
9	Високоризични состојби (срцеви заболувања, епилепсија, астма)
10	Пречки во развој

КОЈ

- МЦСР/стартел/стручен тим
- Медицинско лице;
- Претставник на ГО/МО
- МВР, надлежна организациона единица која е надлежна за постапување

КОГА:

По изготвувањето на првичната проценка на ризик, згрижување-сместување на НДС

КАКО

Пред да ја започне постапката за проценка на потребите, одговорното лице за случајот треба:

- Да ги земе во предвид добиените информации за случајот;
- Да ја објасни целта на постапката за проценка на потребите на НДС
- Да објасни кој ќе има пристап до информациите;
- Да ја објасни можноста поединецот да одбие да одговори на било кое прашање;
- Да спроведе задолжителен здравствен преглед;

СОП 3: РЕГУЛИРАЊЕ НА ПРЕСТОЈОТ НА НДС:

Вклучува збир на одлуки, постапки и мерки на надлежните институции, одговорните лица задолжени за постапување со НДС а кои се однесуват за решавање на статусот на НДС странски државјанин, кој го нема регулирано престојот во РМ.

МЕРИА1: Известување на МНР:

ШТО:

Информирање на ДКП во Р.М. на земјата на потекло на идентификуваниот НДС или ДКП на трета земја која ги застапува интересите на земјата на потекло, а доколку истата

нема свое преставништво се известува МНР за идентификуваното НДС со податоци за истиот, родители, место на живеење, држава и дали истиот поседува лични документи.

Доколку се работи за барател на азил, земјата на потекло нема да се информира.

Целта на известувањето е да се овозможи:

- потврда на идентитетот на НДС
- обезбедување на лични документи
- предуслови за започнување на постапка за семејно обединување

КОЈ:

- МЦСР-ЦСР
- МВР-РЦ за ГР ЕПКМСР
- МНР

КОГА:

- Во разумен рок неопходно потребен старателот да донесе конечна одлука во најдобар интерес за детето.

КАКО:

МЦСР, по прифаќањето на НДС и донесувањето на Решение за назначување на старател, изготвува Известување за прифатен НДС странец.

Известувањето содржи податоци кои се добиени од лични документи кои ги поседува НДС, од прелиминарното собирање на информации од страна на МВР кој прв го прифатил НДС, како и од Интервјуто спроведено со НДС а се однесуват на :

- лични податоци за НДС
- податоци за неговите родители, и каде истите се наоѓат во моментот
- адреса на живеење, место, држава
- кога и каде е откриен

Известувањето МЦСР го доставува преку МТСП/контакт лицето до ДКП на земјата на

потекло доколку такво има во РМ, или евентуално ДКП на трета земја која ги застапува интересите на земјите на потекло.

Доколку не постои ДКП, известувањето се доставува до МНР на РМ по дипломатски пат да го достави известувањето до земјата на потекло.

МЕРКА2: Правно советување и информирање на НДС за постапката за регулирање на престојот.

ШТО:

Информирање на НДС за формално-правната постапка, процедурата, видот и начинот на регулирање на престојот, целта и придобивките од истиот за НДС.

Истото треба да овозможи НДС да ја свати постапката и процедурата со цел да истиот може да ја искаже својата волја и согласност а се во негов најдобар интерес.

КОЈ:

- МЦСР/Старател и стручен тим
- ГО/МЗМП/Ополномошен правен полномошник
- МП/ Институт бесплатна правна помош
- УНХЦР/или друга МО/ГО која пружа правна помош

КОГА:

- Во рок од 72 часа од прифаќањето, односно пред поднесување на Барање за регулирање на престојот

КАКО:

МЦСР по упатениот и прифатен НДС странец и донесувањето на Решение за старател, изготвува овластување за назначување на правен полномошник на НДС.

Изборот на правен полномошник се врши од листата на МП/правни полномошници, како и од листата на МЗМП кои се обучени за правно советување на НДС.

Во периодот од 72 часа од прифаќањето на НДС потребно е истиот да биде запознаен со:

- правната постака за регулирање на престојот
- процедурата
- целта и придобивките од определениот статус за НДС
- процедурата за семејно обединување

Начинот на информирањето на НДС треба да биде на начин кој ќе одговара на возраста и зрелоста на НДС, и земјата на потекло од која доаѓа.

Информирањето-советувањето треба да овозможи НДС да ја свати-разбере целата постапка со цел да истиот може да ја изрази својата волја, и да даде свое мислење.

МЕРКА 3: Постапки за Регулирање на престојот на НДС:

ШТО:

Регулирањето на престојот на НДС странец може да биде по следните основи:

- Барање за привремен престој поради хуманитарни причини¹²
- Барање за Признавање на Право на Азил¹³

КОЈ:

- Назначен Старател од страна на ЦСР/МЦСР
- МВР-РЦ за ГРЕПКМСР
- Правен полномошник
- МВР-ОГР- СА
- УНХЦР-советодавна-преведувачка помош¹⁴
- МЗМП-Правна помош од страна на правен полномошник¹⁵

КОГА:

---

¹² ЗС, чл.80 ст.1 т.2 и 4 и ст.2

¹³ ЗАПЗ, чл.2

¹⁴ ЗАПЗ, чл.13

¹⁵ ЗАПЗ, чл.14

- За поднесување на Барање во најкус рок, земајќи го во предвид најдобриот интерес на детето од моментот на прифаќањето на НДС
- Постапување по поднесено Барање во најкус рок

КАКО:

Со назначувањето на Старател и стручен тим на НДС, истите врз основа на спроведеното интервју, анализа на добиените информации, проценката на ризик, условите за семејно обединување, треба да донесат одлука за регулирање на престојот на НДС странец.

Изборот на основот по кој ке се бара регулирањето на престојот зависи од тоа што преставува најдобар интерес на детето, а тоа се базира на предходно извршената проценка за финалните решенија кои се планираат за НДС.

Пред донесување на одлуката, старателот заедно со ополномоштениот правен полномошник, преставникот на МО/ГО и преведувачот, со цел почитување на начелата на КПД: информирање на НДС, право на изразување и почитување на неговата волја, најдобриот интерес на детето, истото го запознават со:

- причините зошто е потребно да се регулира престојот
- правната постапка за регулирање на неговиот/нејзиниот престој
- придобивките од истиот

Запознавањето со постапката од страна на одговорното лице-правен полномошник треба да биде на јазик кој НДС го разбира, начин кој одговара на неговата возраст и зрелост, или со еден збор начин на кој НДС во целост ке ги свати причините, постапките и целта на регулирањето на привремениот престој со што истиот ке се согласи свесен дека истото е во негов најдобар интерес.

Доколку се одлучи за регулирање на престојот по основ на хуманитарни прични, назначениот старател ги превзема следните чекори:

- Изготвува Барање за издавање-продолжување дозвола за привремен престој¹⁶
- Изготвеното Барање по службен пат го доставува до МВР-РЦ за ГР ЕПКМСР¹⁷

МВР-РЦ за ГР ЕПКМСР, по приемот на Барањето за издавање-продолжување дозвола за привремен престој бидејќи се работи за НДС странец постапува и одлучува во хитна постапка.

Постапката за фотографирање-дактилоскопирање на барателот НДС, ја организира надлежната организациона единица на МВР ЕПКМСР по службена должност. При оценувањето на основот за одобрувањето на привремениот престој доколку се потребни дополнителни консултации-разговор, истите во најхiten рок ги остварува со Старателот на НДС.

МВР-РЦ за ГР Север-ЕПКМСР, по завршувањето на постапката донесува Решение за дозволување на привремен престој.¹⁸

Дозволата за привремен престој се издава за рок на важење до 1 година.¹⁹

Доколку назначениот Старател и стручијот тим на МЦСР се одлучват на регулирање на престојот по основа на Барање на азил, се превземат следните чекори:²⁰

---

¹⁶ Анекс бр9: Барање за издавање-продолжување на дозвола за привремен престој

¹⁷ ЗС, чл.51 ст.2

¹⁸ Анекс бр.10 Решение за дозволување на привремен престој

¹⁹ ЗС, чл.80 ст.2

- Изготвува Барање за Признавање на Право на Азил (ЗАПЗ Образец бр. 1)²¹
- Изготвеното Барањена рака, го доставува до МВР-ОГР-СА

Надлежниот орган МВР/ОГР/СА, по приемот на Барањето за признавање на право на Азил постапува во најкус можен рок.²²

СА, најхитно во рокот од 15 дена, на подносителот на Барањето ќе му издаде Идентификациона Исправа за барател на право на азил.²³

СА, основаноста на Барањето ја оценува согласно околностите наведени во ЗАПЗ, чл.18а.

СА, интервјуто со НДС го спроведува во службените простории на МЦСР/ЦСР кои се посебно опремени а работа со ранлива категорија на деца.

При оценување на основаноста на Барањето, СА ќе ја има во обзир ранливата состојба на НДС, и при евентуална пррепорака на старателот ќе донесе одлука без претходно спроведено интервју.

Доколку се потребни дополнителни појаснувања во однос на оценка на Барањето истите спроведуват интервју со Старателот и правниот полномошник на НДС.

СА, врз основа на фактите и доказите утврдени во постапката донесува во писмена форма:²⁴

- Решение за признавање статус на признаен бегалец
- Решение за признавање статус на лице под супсидијарна заштита.
- Решение со кое се одбива Барањето за признавање на азил

На НДС странец, со статус признаен бегалец му се издава патна исправа со важност од 2 години.

Барањето за издавање на патна исправа го поднесува старателот.²⁵

СОП 4 : СЕМЕЈНО ОБЕДИNUВАЊЕ-ВРАЌАЊЕ²⁶:

Опфаќа збир на мерки кои ги превземат надлежните институции со цел пронаоѓање на родителите или барем еден од нив на НДС, или близки роднини со цел на нивно семејно обединување.

Семејното обединување во текот на целата постапка со НДС преставува врвен приоритет, сите мерки кои се планираат и превземат се насочени со крајна цел овозможување на услови за семејно обединување како најдобар интерес на детето.

МЕРКА 1. Идентификување на семејството:

ШТО:

Мерки и активности на надлежните институции насочени кон прибирање на информации и податоци за:

- идентификација на родителите

---

²⁰ ЗАПЗ, чл.22а

²¹ Анекс бр.11, Барање за Признавање на Право на Азил

²² ЗАПЗ, чл.34

²³ ЗАПЗ, чл.40 ст.1

²⁴ ЗАПЗ, чл.31 ст.1

²⁵ ЗАПЗ, чл.42ст.1

²⁶ КПД, чл.22ст.2

- браќа, сестри
- блиски роднини
- каде истите се наоѓат
- доколку не се во земјата на потекло-нивниот статус

КОЈ:

- МВР/РЦ за ГР/ЕПКМСР/СМПС
- ЦСР/МЦСР/Старател
- МО/ГО/Црвен Крст на РМ

КОГА:

- Од прифаќањето на НДС во текот на целата постапка

КАКО:

- Од моментот на прифаќањето на НДС од страна на МВР/РЦ за ГР, во фазата на прелиминарното собирање на информации започнува постапката за идентификација на семејството на НДС.
- Прв извор на информации се членовите на групата во која е пронајден НДС, врз основа на листа на одговорите кои ќе се добијат предвидени во Табела1
- Втор извор на информации, се пронајдените предмети, лични документи, фотографии, мобилни апарати пронајдени кај НДС
- Податоци добиени од спроведеното интервју со НДС од страна на старател на ЦСР/МЦСР врз основа на добиени одговори по Табела 1.
- Податоци, фотографии добиени од ФБ, Твитер,Линкедин профили,

МЕРКА 2: Проценка на ризик при одлука за семејно обединување :

ШТО:

Утврдување на степенот на безбедносен ризик за НДС при семејно обединување, од неговите родители/блиски роднини, од ризикот за враќање во земјата на потекло или дестинација каде што престојуват неговите родители/блиски роднини, како и социјалниот ризик со кој ќе се соочил.

КОЈ:

- МЦСР/старател/стручен тим
- МВР/РЦ за ГР Север-ЕПКМСР/СМПС
- Интерпол/Европол/СЕЛЕК
- МО/УНХЦР/ИОМ/ГО/Црвен Крст на РМ

КОГА:

- Од моментот на донесување на Решение за старател и идентификуваните родители/блиски роднини

КАКО:

Врз основа на анализа на собраните информации за идентификување на родителите на НДС, неговите блиски роднини, проценка на степенот на безбедносен ризик за негово обединување со родителите/блиски роднини, и безбедно враќање во земјата каде ке се врши обединувањето.

Проценката на ризикот и безбедноста се спроведува преку одговарање на прашањата содржани во прашалникот

Табела:4, Информации потребни за изготвување на Проценка на ризик

1	<p>Информации за НДС околу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Земјата во која може да се врати-семејно обедини, членови на семејството со кои би се обединил, неговата лична сигурност и безбедност, постоење на евентуални закани. • кои мерки се потребни за неговата сигурност. • Реакција на семејството со кое би се обединел. Желби и можности за продолжување на образовниот процес
2	<p>Оценување на безбедносен ризик од страна на полицијата:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проверка за верификација на добиените податоци за идентификуваните: НДС, родители/блиски роднини • Безбедносни проверки во земјата на потекло • Криминална историја • Кривични дела против телото и моралот/трговија со луѓе/ злоупотреба на деца • Дали полицијата во земјата на потекло/земјата на престој на родителите/блиски роднини е во состојба и спремна да го заштити НДС од можни репресии или насилиство по враќањето и семејното обединување? • Дали се води кривична /судска постапка против родителите/блиски роднини на НДС, и за кои кривични дела?
3	<p>Ризици при социјално вклучување:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Закана од кривично гонење или прекршочна постапка против НДС при враќање во земјата на потекло. • Можности за заштита преку локалната полиција; • Стигматизација, маргинализација, социјална изолација; • Пристап до социјални служби, институции кои обезбедуваат сместување; • Обезбедување на медицинско, психолошко, правно советување; • Можност да се продолжи образованието; • Можност за постојано сместување; • Можност за долгорочна, независна економска сигурност; • Состојба во семејството, семејно насилиство • Состојба во заедницата; • Граѓански немири;

Безбедносните проверки за проценка на ризик, МЦСР/старателот преку МТСП/контакт лицето по службена должност ги спроведува во кординација и помош на надлежните ОЕ на МВР.

МВР/СМПС преку меѓународна полициска соработка преку Интерпол/Европол/Селек и

преку директна полициска соработка со земјата на потекло или земјата на дестинација на родителите/блиските роднини на НДС ги спроведува потребните безбедносни проверки.

Ризиците од социјално вклучување го спроведува МЦСР/старателот и стручниот тим преку УНХЦР,ИОМ/ НВО.

МЕРКА 3: Пронаоѓање на семејството и нивно информирање:

ШТО:

Мерки и активности на надлежните институции кои постапуват со НДС, за пронаоѓање на неговите родителите/блиски роднини заради остварување контакт со истите, нивно информирање за пронајдениот/идентификуван НДС, заради започнување на постапка за нивно обединување.

КОЈ:

- МЦСР/Старател/стручен тим
- МВР/РЗ за ГР/ЕПКМСР/СМПС
- МНР

Како и со помош на: Црвен крст на РМ, УНХЦР, ИОМ и други МО/ГО

КОГА:

- По идентификување на родителите/блиски роднини
- По изгтвена проценка на ризик
- По извршени безбедносни проверки

КАКО:

МЦСР,старателот и стручниот тим, по идентификувањето на родителите или барем еден родител или блиски роднини на НДС,нивната адреса на живеење/престојување, по спроведената проценка на ризик и извршените безбедносни проверки кои укажуваат дека семејното обединување може безбедно да се реализира и истото е во најдобар интерес на НДС, го превзема следното:

Постапка со пронајдени родители/родител/блиски роднини:

- заради хитност во постапувањето преку МТСП ги контактира идентификуваните родители/родител/блиски роднини преку телефонски контакти, писмен, електронски пат преку МНР/МВР/МО/ГО.
- на јазик кој го разбира/т се информира за идентификуваниот НДС(лични генералии, податоци кога, каде и како е прифатен, каде истиот е сместен, неговиот старател, и статусот кој му е доделен.
- дали истите сакат семејно да се обединат со идентификуваниот НДС
- се информира родителот или друг член на семејството за започнување на постапка за семејно обединување со НДС во земјата во која престојува/каде има поднесено барање за азил.
- се информираат надлежните служби во земјата на дестинација каде престојува родителот-член на семејството со кого треба да се реализира семејното обединување

- дали истиот/те се во можност да дојдат во РМ заради семејно обединување и превземање на НДС, или по завршување на постапката за семејно обединување истиот да биде вратен од страна на РМ.
- се овозможува контакт на родителите/родителот/близок роднина со НДС
- писмено се известува ДКП во РМ, на земјата во која престојуваат родителите/родителот или блиски роднини на НДС, или ДКП на трета земја која ги застапува интересите на земјата на престој на родителите/родителот или блиски роднини на НДС, или МНР со цел нејзино известување засемејно обединување на НДС:

Известувањето треба да содржи:

1	Назив на институцијата која го застапува/иницира семејното обединување
2	Краток опис на предметот на известувањето
3	Податоци за НДС, (лични генералии) и фотографија
4	Кога, каде и како е прифатен НДС
5.	Определениот статус кој го има во РМ
6	Одговорен МЦР/Старател
7	Податоци за родители/родител/блиски роднини кои се идентификувани, за кои статусот на родители/родител/блиски роднини е верификуван/потврден. <ul style="list-style-type: none"> • лични податоци со кои се располага • родбинска врска со НДС • фотографија/и • земја во која престојува/т • адреса/телефон/ • држава

Постапка со родители/родител/блиски роднини на НДС кои не можат да се пронајдат:

Доколку не се располага со информации за земјата/градот/адреса каде се наоѓат идентификуваните родители/еден родител/или блиски роднини на НДС, се превземаат мерки за нивно пронаоѓање.

- За таа цел се изготвува , Барање за посредување во пронаоѓање на родителите/или барем еден родител или блиски роднини на НДС странец.

Барањето треба да ги содржу следните елементи:

1	Назив на институција/орган/МО/ од која се бара посредувањето
2	Краток опис на предметот на барањето
3	Податоци за НДС, (лични генералии) и фотографија
4	Кога, каде и како е прифатен НДС
5.	Определениот статус кој го има во РМ
6	Одговорен МЦР/Старател
7	Податоци за родители/родител/блиски роднини кои се идентификувани од

	<p>страна на НДС, а за истите не се знае дали се во земјата на потекло, транзит или дестинација:</p> <ul style="list-style-type: none"> • лични податоци со кои се располага • родбинска врска со НДС • фотографија/и • земја во која престојува/се претпоставува дека престојува • адреса/телефон/ • држава
--	--

При пронаоѓањето на родителите/еден родител/блиски роднини, покрај МНР по дипломатски пат, МВР преку меѓународна полициска соработка, треба да се искористат и ресурсите на МО ако што се УНХЦР, ИОМ, мрежата на Црвен Крст.

При постапувањето треба да се има во обзир начелото на доверливост во постапувањето и заштита на личните податоци на НДС.

При пронаоѓање на родителите/еден родител/блиски роднини, се постапува на начинот како со пронајдени родители.

МЕРКА 4: Подготовка за враќање /семејно обединување:

ШТО:

Мерки и активности на одговорните институции , насочени кон обезбедување на предуслови за безбедно враќање на НДС и негово семејно обединивање.

Истото опфаќа:

- донесување на одлука за враќање
- информирање на НДС за донесената одлука
- поготовка / согласност на НДС за негово враќање
- обезбедување на патни документи

КОЈ:

- МЦСР/Старател/стручен тим
- МВР/РЗ за ГР/ЕПКМСР/СМПС
- МНР
- ЦРВЕН КРСТ
- УНХЦР
- МЗМП
- ИОМ

КОГА:

откако ќе бидат создадени услови за безбедно враќање на детето кои вклучуваат:

- идентификувани родители/родител/близок роднина
- пронајдени родители/родител/близок роднина
- извршени безбедносни проверки
- обезбедени социјални предуслови

- добиена согласност од земјата на прием
- донесена одлука за враќање
- обезбедени патни документи

КАКО:

Донесувањето на одлуката за враќање/семејно обединување на НДС ја донесува МЦСР/Старател/стручен тим, и истата треба да биде во најдобар интерес на детето, но не и по цена на безбедносен ризик.

Одлуката за враќање/семејно обединување Старателот заедно со стручниот тим ја донесува после:

- предходно спроведените мерки за успешно идентификување/пронајден/и родители/родител/близок роднинा,
- добиени позитивни безбедносни извештаи за семејството со кое треба да се обедини, како и за земјата на враќање
- добиена согласност од земјата на прием

По донесената одлука за враќање/семејно обединување, потребно е Старателот и стручниот тим да извршат информирање на НДС за донесената одлука и започнување на негова подготовка.

Истото го прави Старателот со стручниот тим во присуство на правниот полномошник и треба да содржи информации за законски можности да остане во земјата на прием, како што се:

- Дозвола за престој
- Можности да добие азил
- Достапни социјални услуги
- Можности за психо-социјална помош
- Можности за медицинска помош
- Можности за образование и курсеви за јазик
- Можности за сместување
- Лица и организации за контакт

Информации за можности во земјата на потекло:

- Информации за достапни социјални услуги
- Информации за достапна специјализирана помош, на пр., психо-социјална помош, правна помош
- Можности за медицинска помош
- Можности за сместување
- Можности за натамошна едукација и насочено образование
- Информации за можни последици во земјата на потекло
- Лица и организации за контакт

Овие информации на НДС треба да му бидат презентирани на начин кој за него е рапирлив и одговара на неговата возраст и зрелост, истите треба да му помогнат да донесе одлука и негова согласност за враќање/семејно обединување.

Од страна на надлежната организациона единица на МВР се обезбедуват патни документи согласно статусот кој го има добиено НДС во РМ.

Во секој случај во текот на целата постапка за обединување треба да се има во обзир правилото дека, НДС не смее да биде вратен во трета земја каде што неговото враќање би било во спротивност со КПД, Конвенцијата за заштита од мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување и европската конвенција за заштита на правата на човекот и основните слободи.

МЕРКА 5: Враќање/примо-предавање:

ШТО:

Мерка која се превзема после успешно спроведена постапка односно, откако ќе бидат создадени услови за безбедно враќање на дететосо цел на семејно обединување на НДС за негово враќање/транспорт до местото/ државата каде се наоѓат неговите родители/родител/близки родници со кои истиот треба семејно да се обедини, или примопредавањето се врши во РМ.²⁷

Истото опфаќа:

- организирање/обезбедување/избор на превоз
- придржба (социјална и доколку е потребно медицинска)
- примо-предавање на родители/родител/близок роднина за кој/и е донесена одлука за семејно обединување а примо-предавањето се врши во земјата на прием или во РМ.
- примо-предавање на надлежната институција/организација за кој/и е донесена одлука за семејно обединување а примо-предавањето се врши во земјата на прием.
- документација која се споделува

КОЈ:

- МЦСР/Старател/стручен тим
- Родители/родител/близок роднина
- МВР/РЦ за ГР/ЕПКМСР/СМПС
- МНР
- ЦРВЕН КРСТ
- УНХЦР/ИОМ/ и други МО/ГО

КОГА:

- откако ќе бидат создадени услови за безбедно враќање на детето за кое е донесена одлука за семејно обединување а примо-предавањето се врши во РМ.
- по добиена согласност за прием на НДС од родителите/родител/близок роднина за кој постои одлука за семејно обединување
- по добиена согласност од земјата на прием

²⁷ КПД, чл.10

КАКО:

Примо-предавањето на НДС на родители/родител/близок роднина кој превземањето го вршат во РМ, се врши на следниот начин:

- се врши верификација на факти/проверка на документи/ лична опсервација со цел да се потврди идентитетот на родители/родителот/близок роднина и нивното сродство со НДС.
- се спроведува интервју со истите во врска со нивните планови во иднина.
- се запознават со психо физичката состојба на НДС како и за здравствените прегледи/интервенции превземени на истиот.
- за примопредавањето се изготвува Записник
Пред заминувањето треба да се обезбеди НДС да ги има сите неопходни потребни средства при враќање, меѓу кои и следните:
  - Патни документи;
  - Патен билет;
  - Телефонски броеви и контакти во случај на итни потреби;
  - Лични работи;
  - Лице за придружба /одговорното лице
  - Парични средства.

Доколку идентификуваните и пронајдените родители/родител/близок роднина, од разни причини не се во можност семејното обединување да го оставарат во РМ, истото се прави со враќање на НДС од страна на институциите на РМ во земјата на прием, при што се превземат следните чекори:

Се изготвува План за враќање на НДС во кој се планира:

- обезбедена согласност од земјата на прием
- договорање и дефинирање термини за спроведување на враќањето
- кој ќе го придружува
- планирање и обезбедување на буџет за спроведување на враќањето
- начин на транспорт
- планирање и договорање на социјална служба во земјата на прием кој ќе учествува/посредува во примо-предавањето.
- документацијата која ќе биде споделена со земјата на прием
- обезбедување на буџет за спроведување на враќањето
- обезбедување на транспорт

СОП 5 : ЛОКАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА-ДОЛГОРОЧНА ПОМОШ

Преставува збир на плански мерки и активности на одговорните Институции МО/ГО вклучени во заштита на НДС, кои имаат за цел заштита на неговите права, локално интегрирање и долгорочна помош која преставува негов најдобар интерес.

Планираните мерки и активности треба да преставуваат финални решенија кои се во најдобар интерес на детето.

При планирањето и спроведување на планираните мерки и активности секогаш и во секое време треба да се има во обзир дека семејното обединување на НДС е финално решение кое е во негов најдобар интерес, и никогаш не треба да престанат напорите за пронаоѓање на родителите/родител/близок роднина на НДС.

МЕРКА 1: План за долгорочна помош:

ШТО:

Планирање на мерки и активности на одговорните институции насочени кон заштита на правата на НДС согласно меѓународни конвенции и домашното право, а се со цел негово локално интегрирање во системот, се до моментот на пронаоѓање на семејството и семејно обединување.

Планот за долгорочна помош треба да содржи:

- индивидуална проценка
- старателство
- згрижување
- психо-социјална поддршка
- здравствена заштита
- образование/едукација
- правна помош
- преведувач

КОЈ:

- МТСП/МЦСР/Старател/стручен тим
- МОН
- МЗ
- МО/УНХЦР
- Црвен крст
- ГО/МЗМП

КОГА:

- по решавање на статусот и одобрениот престој
- по спроведена проценка на потребите

КАКО:

Планот за долгорочна помош за НДС, преставува индивидуален документ кој треба да се засновува на претходно направена проценка на потребите на НДС.

Истиот треба да се базира на индивидуалната проценка земајќи ги во обзир следните фактори:

- возраста на НДС
- полот
- емоцијалната состојба
- семејна историја
- континуирана-дисконтирана семејна грижа и нега
- можностите за семејно обединување

Старателот и стручниот тим кој е одговорен за НДС, потребно е да биде обучен за постапување со НДС, имајќи ја во обзир посебната ранливост на оваа категорија.

Индивидуалната проценка на потребите на НДС, треба да се применува за секој случај посебно, имајќи ги во обзир спецификите на личноста, состојбата и приликите во кои е прифатен НДС како и земјата на потекло.

МЕРКА 2: Старателство:

ШТО:

Назначување на старател и стручен тим, кој ке ја има улогата на заменски родител кој во текот на целиот процес 24/7 има активна улога на планирање, спроведување и надзор над спроведувањето на мерките и правата на НДС.

КОЈ:

- МТСП/МЦСР/Старател/стручен тим

КОГА:

- Со назначувањето и во текот на целиот процес

КАКО:

Изборот на старател на НДС, е особено важен фактор за успешно спроведување на старателскиот однос.

МТСП/МЦСР потребно е да има посебно обучен тим за работа со деца, а особено со категоријата на НДС како посебна ранлива категорија деца..

Изборот на стручниот тим кој треба да биде составен од обучени социјални работници, психологи, педагози потребно е да е способен да работи тимски во делот на планирањето на мерките и нивното спроведување.

Старателот покрај планирањето на мерките, потребно е да биде присутен и во надзорот на нивното спроведување, а особено после згрижувањето/сместувањето.

На старателот/стручниот тим на располагање му се капацитетите на сите владини институции, МО/ГО за остварување на потребите на НДС, во делот на стручна помош и размена на искуства.

Стекнувањето на довербата кај НДС треба да биде врвен приоритет, а истото се постигнува со искрен однос, континуирани средби на дневно ниво за слушање на потребите на НДС, информирање за мерките кои се планират и како истите ке се спроведат.

МЕРКА 3: Згрижување-сместување²⁸²⁹

ШТО:

Изнаogaње на најдобро решение согласно законските можности, кое за НДС ке преставува најдобро решение кое е во негов најдобар интерес, и воспостави услови на живеење кои ке му овозможат интегрирање во општествениот живот.

²⁸ ЗСЗ чл.26

²⁹ КПД, чл.20 ст.1,2,3

Изнаоѓањето на најдоброто решение ке ја има во обзир специфичноста на оваа ранлива категорија, индивидуалниот пристап во донесувањето на решение.

КОЈ:

- МТСП/МЦСР/Старател/стручен тим

КОГА:

- Веднаш по идентификувањето и назначување на Старател
- По регулирањето на престојот, најкасно во рок од 72 часа

КАКО:

Изборот на начинот и формата на згрижување на НДС, е исклучиво избор и одлука на Старателот/стручен тим, а врз основа за законските решенија кој ги нуди Законот за социјална заштита, а врз основа на расположливите капацитети и форми на згрижување кои ги нуди МТСП..

Пред да се донесе одлука за изборот на видот и формата на згрижување, потребно е да се имат во обзир факторите врз основа на донесената Проценка на потребите и Проценка на ризиците.

Сместувањето треба да биде долгорочно решение кое на НДС ќе му овозможи услови на живеење кои имаат особености на семејниот дом, како што се згрижување во згриувачко семејство³⁰, или во мал групен дом.³¹

При изборот на згриувачко семејство посебно треба да се имат во обзир особеностите на НДС, земјата на потекло, јазикот кој го разбира или зборува, верска определба, семејната историја, и личните квалитети и способности.

Најдобро решение би било доколку би постоела можност за избор на згриувачко семејство од иста националност или земја на потекло.

Исто така обуката на згријувачки семејства е особено важен фактор за создавање на квалитетни услови на живеење на НДС.

Иако за истото постои законска можност и во домашната легислатива, како и во меѓународната/ КПД, сепак семејното обединување е најдобрата форма на финално решение за НМД кое е во негов најдобар интерес.

Во случај истото да се реализира, во никој случај тоа не треба да се базира на материјална надокнада на било која страна која учествува во овој процес.

МЕРКА 4: Здравствена заштита³²:

ШТО:

Овозможување пристап на бесплатна здравствена заштита равноправно како сите граѓани на РМ, за време на неговиот престој во РМ.

Пристап до примарна, секундарна и терцијална здравствена заштита.

³⁰ ЗСЗ, чл.32ст.1т.1

³¹ ЗСЗ, чл.149

³² ЗСЗ, чл.84

КОЈ:

- МТСП/ МЗ/Црвен Крст

КОГА:

- Од моментот на прифаќање
- по регулирање на престојот

КАКО:

НДС за време на целокупниот процес од идентификација до семејно обединување, или локална интеграција има право на целозна здравствена заштита согласно законските прописи на РМ.³³

МЕРКА 5: Образование-едукација:

ШТО:

Право на пристап до образовниот процес во РМ, учење на македонскиот јазик, професионално обучување и оспособување со цел успешно локално интегрирање.

Учењето на македонскиот јазик е важен предуслов во вклучување во образовниот процес и успешно спроведување на локално интегрирање.

КОЈ:

- МТСП/МЦСР
- МОН/Биро за развој на образование
- МО/ГО

КОГА:

- По решавање на статусот и регулирање на престојот

КАКО:

Старателот/стручниот тим, од моментот на назначувањето како старателски орган на НДС, и во текот на спроведувањето на првичното Интервју, собираат информации/податоци за образовниот процес кој го има поминато НДС.

Врз основа на анализа на прибраните податоци и изготвената процена на потребите се утврдува нивото на стекнатото знаење, и потребата и видот на образование во кое истиот ќе биде вклучен.

Учењето и совладувањето на македонскиот јазик е предуслов за успешно вклучување во образовниот процес, заради тоа се организира учење на македонскиот јазик на јазик кој го зборува или разбира НДС.

Учењето и совладувањето на македонскиот јазик ќе се спроведе преку претходно утврдена програма и соодветна методологија за споведување од страна на МОН/Биро за развој на образование.

Вклучувањето во процесот на образование може да биде потпомогнато од страна на МО/ГО.

---

³³ ЗСЗ

Старателот/стручен тим, континуирано го следи процесот на напредок, се грижи за неговите потреби и желби.

СОП 6: КРИВИЧНА ПОСТАПКА³⁴

Регулирање на постапките за постапување со НДС во случаеви на учество во КП, со цел постапување со истиот на начин кој ке значи почитување на неговите права како ранлива категорија согласно одредбите од чл.37 на КПД, а истовремено и почитување на националното законодавство.

НДС, во кривичната постапка може да учествува во својство на:

- Обвинет
- Сведок
- Жртва/сведок

МЕРКА 1: Заштита на правата на НДС во улога на обвинет:

ШТО:

НДС, може да се јави во својство на обвинет во случаеви кога постои основано сомнение дека сторил кривично дело кое се гони по службена должност.

Заштитата на правата на НДС во кривичната постапка се однесуват на:

- Забрана од мачење или друга свирепа нехумана постапка или казнување³⁵
- Забрана од незаконско и самоволно лишување од слобода, лишувањето од слобода, притварањето и затворот да бидат во согласност со законот и да се применуваат само во крајна нужда и тоа во најкус период³⁶
- Во случај на притварање да биде издвоен од полнолетни и му се овозможи преписка со семејството³⁷
- Право на брза правна помош, и право на оценка на законитоста од лишување од слобода во најкус рок³⁸
- Право на законски старател да учествува во сите фази на постапката

КОЈ:

- Старател/стручен тим
- Правен полномошник (МЗМП и други даватели на правна помош)
- МП/Институт бесплатна правна помош
- УНХЦР/преведувач

КОГА

- Веднаш, при превземање на секое дејствие

³⁴ КПД, чл.37, ст.1,т.а,б,ц,д

³⁵ КПД, чл.37ст.1т.а

³⁶ КПД, чл.37ст.1т.б

³⁷ КПД, чл.37ст.1т.ц

³⁸ КПД, чл.37ст.1т.д

- Во текот на целата постапка

КАКО:

МЦСР/ЦСР, веднаш по информирањето од страна на МВР дека НДС е лишен од слобода заради постоење на основано сомнение дека сторил кривично дело кое се гони по службена должност назначува старател за заштита на неговите права во кривичната постапка/Закон за правда на деца, кој се води против истиот.

Истовремено ополномочтува и правен полномошник (од листа на полномошноци на МЗМП или МП/бесплатна правна помош)кој ќе го застапува како негов бранител.

Доколку НДС е притворен, истовремено се постапува по СОП 4, семејно обединување, со цел пронаоѓање на неговото семејство, а доколку истиот биде ослободен се постапува по предвидените процедури во овој СОП.

МЕРКА 2, Защита на правата на НДС, во улога на сведок:

ШТО:

НДС, во улога на сведок во ЗКП може да се јави:

- Во постапка против сторители на кривично дело Криумчарење на мигранти
- Во постапка против сторители на друго кривично дело кое се гони по службена должност

КОЈ:

- Старател/стручен тим
- Правен полномошник (МЗМП и други даватели на правна помош)
- Институт бесплатна правна помош
- УНХЦР

КОГА:

- Во сите фази на постапката

КАКО:

НДС, треба да се користи како сведок само во исклучителни случаеви кога истиот е единствен сведок и не постојат други материјални докази во постапката против сторителите.

НДС од страна на старателот и правниот полномошник пред постапката за сведочење потребно е да го припремат сведокот, на начин и јазик кој го разбира, според неговата возраст и зрелост да го свати значењето на постапката.

Истите пред сведочењето од Јавниот обвинител и Судијата на претходна постапка или Судија на Главна расправа ќе се повикат на одредбите од ЗКП³⁹

МЕРКА 3: Защита на правата на НДС како жртва/сведок:

ШТО:

НДС, во улога на жртва/сведок може да се јави како:

- Оштетен како последица на кривично дело

³⁹ ЗКП, чл.54

- Жртва на кривично дело Трговија со луѓе⁴⁰
- Сведок/оштетен како последица на кривично дело Криумчарење на мигранти
- Право на компензација

КОЈ:

- Старател/стручен тим
- Правен полномошник (МЗМП и други даватели на правна помош)
- Институт бесплатна правна помош
- УНХЦР

КОГА:

- Во сите фази на постапката

КАКО:

Во случаевите на учество на НДС во кривичната постапка како сведок на кривично дело, исто така истиот треба да се користи само во исклучителни случаеви кога нема други материјални докази против сторителот и кривично дело.

Самата постапка исто така и во вакви случаеви, од Јавниот обвинител, Судијата на предходна постапка и Судија на главна расправа треба да се бара да се применуват одредбите од чл.54 од ЗКП.

Во случаевите кога НДС е жртва на кривично дело, правниот полномошник ќе покрене постапка за компензација во корист на жртвата заради последиците од кривичното дело.

Правниот полномошник и старателот учествуваат со НДС во текот на целата постапка, заради негово запознавање како и заштита на неговите права и интереси.

---

⁴⁰ Во случај на жртва на Трговија со луѓе се применуваат СОП за Трговија со луѓе

ДЕЛ В: ПЕПОРАКИ:

Препораки за подобрување на постоечките и воспоставување на нови одржливи механизми за заштита на правата на НДС

1 Идентификација и упатување

1.1 МВР:

- Зајакнување на капацитетите на припадниците на Гранична полиција во делот на:
  - Опремување на посебни простории за работа со деца во полициските станици на влезно излезните гранични точки (Гевгелија и Куманово)
  - Воспоставување на регистер на преведувачи на јазиците на земјите на потекло на НДС во соработка со меѓународни организации и граѓански организации кои работат на областа на правата на бегалците а особено со деца
  - Изготвување на Курикулум за обука од страна на Центарот за обука при МВР, за постапување со НДС и ранливи категории бегалци за обука на полициските службеници од граничната полиција
  - Спроведување на обуки за имплементација на СОП за постапување со НДС
  - Спроведување на заеднички обуки со МТСП/ МЦСР/ЦСР(профессионалици кои се назначени како старатели) во делот на профилирање и идентификација на НДС
  - Спроведување на обуки за имплементација на конвенцијата за правата на детето кај извор на правото и почитување на правата на НДС
  - Спроведување на обуки заедно со СА во делот на имплементација на ЗАПЗ посебно одредбите кои се однесуваат за НДС како баратели на азил
  - Формирање на заеднички тимови за постапување на локално ниво од припадници на гранична полиција, МТСП/МЦСР/ЦСР/МО/ГО со цел заедничко постапување при првичен контакт со НДС со цел ефикасна идентификација.

1.2 МТСП/МЦСР/ЦСР

- Зајакнување на капацитетите на МЦСР/ЦСР во делот на:
  - МТСП/Оделението за азил, миграции и хуманитарни помош да воспостави контакт лице од МТСП кој ќе ги кординира постапките на упатување на НДС помеѓу ЦСР/МЦСР и други институции и организации.
  - МТСП/Оделението за азил, миграции и хуманитарни помош, во соработка со меѓународни организацији/УНХЦР/УНИЦЕФ/ИОМ и ГО кои работат на областа на правата на бегалците и децата да воспостават Регистер-листа на преведувачи и Регистар-листа на даватели на правна помош, кој ќе му биде достапен на МЦСР/ЦСР во постапките со НДС. Регистарот-листата ќе се полни со податоци и од останати бази или регистри на преведувачи/даватели на правна помош кои ги водат други институции и организации.
  - Спроведување на обуки на даватели на правна помош и преведувачи за постапување со НДС.
  - Зголемување на бројот на професионалци кои ќе бидат назначувани за старатели за работа со деца и НДС
  - Опремување на посебни простории за работа со ранливи категории деца и НДС согласно потребите.
  - МТСП да изготви Курикулум за специјализирани обуки на професионалци од МЦСР/ЦСР за постапување со ранливи категории деца и НДС кој ќе содржи обуки за: имплементација на КПД, идентификација на НДС, изготвување на план за утврдување на потребите на детето, план за првична грижа и помош, згрижување и долгорочна помош, постапка за азил и семејно обединување
  - Спроведување на обуки за имплементација на СОП за постапување со НДС
  - Спроведување на специјализирани обуки согласно изготвениот Курикулум за обуки на професионалци кои работат на старателство на ранливи категории деца и НДС
  - Развивање на тимска работа и учество во заеднички тимови на локално ниво со МВР/ГО/МО за постапување со ранливи категории деца и НДС

2.3.Згрижување и првична помош

- 2.1 Зајакнување на капацитетите на МТСП/МЦСР/ЦСР во делот на:
  - МТСП да ги зајакне сместувачките капацитети за институционални и вонинституционални форми на згрижување на ранливи категории деца и НДС кои ќе бидат издвоени од полнолетни корисници, опремени согласно потребите на децата
  - Согласно Законот за социјална заштита и предвидените форми на згрижување на ризични категории деца-НДС, МТСП да развие специјализирана форма на згрижувачко семејство. Да изготви критериуми за селекција и Курикулум за обука на селектирани згрижувачки семејства.
  - МТСП преку контакт лице кое ќе го воспостави, да биде линк помеѓу МЦСР/ЦСР и назначените старатели со останатите владини институции во делот на остварување на нивните барања и потреби во постапките со НДС.

- МТСП да ја зајакне единствената база на податоци за НДС, статистички прегледи за наведените категории и да се врши континуирана размена на информациите помеѓу институциите кои се надлежни за постапување со НДС. Оваа база ќе биде основ за спроведување на анализи и евалуации за утврдување на ефикасноста на утврдените политики, применетите методологии и механизми и креирање на идни политики.
- Спроведување на специјализирани обуки на определениот професионален кадар за старателство на ранливи категории деца и НДС во делот на креирање на План за првична проценка на ризил проценка на потребите
- Востостави процедура за иницијален лекарски преглед на идентификуван НДС на кој му е определен старател.
- Институтот старател да продолжи да биде проактивен во односот со НДС, достапен 24/7 за потребите на дететто а со цел за неговиот најдобар интерес.

3. Регулирање на престојот:

3.1 Препораки за МВР

- Прецизирање и измена на одредби од Законот за странци
- Постои контрадикторност помеѓу чл.112 став 2 „Ако малолетниот странец од објективни причини не може веднаш да се предаде на органот на државата чиј државјанин е, ќе се смести во посебна просторија за малолетници во рамките на Прифатен центар и за тоа ќе се извести Центарот за социјална работа.“ И членот 113 став 1 „Малолетниот странец не смее да се врати во матичната држава или во трета држава, која е согласна да го прифати, додека во таа држава не му се обезбедат соодветни услови за прифаќање.“
Контрадикторноста се состои во делот ако постои одредба веднаш да се предаде на органот на државата чиј државјанин е, значи дека не постои можност да се изврши проценка на исполнување на соодветните услови во Државата примател.
Потребно е наведените одредби да бидат прецизирани и усогласени во рамките на најдобриот интерес на детето.
- Во чл.112 став 2 е предвидено НДС доколку не бара азил, дека истиот ќе биде сместен во посебни простории предвидени за малолетници во рамките на Прифатен центар за странци и за тоа ќе се извести ЦСР.
Потребно е усогласување на оваа одредба согласно Конвенцијата за права на децата, истите да не бидат сместувани во простории од затворен тип како и во простории во кои може да дојде во контакт со возрасни лица.
Исто така во рамките на најдобриот интерес на детето, во делот на донесувањето на одлука дали НДС ќе бара азил или не, потребно е за истото да донесе одлука предходно назначен старател, кој ќе направи проценка кој е најдобриот интерес на детето, а не назначувањето на старател да биде после сместувањето на НДС во Прифатен центар за странци.
- Прецизирање и измена на одредби од Законот за азил и привремена заштита:

- Во ЗАПЗ, во глава 4 Исправи, постојат контрадикторности и недоречености во делот на издавање на лични документи на признаен бегалец-малолетник. Потребно е со измени на ЗАПЗ да се прецизират одредбите од чл.41 во делот на регулирање на правото на издавање на лична карта на малолетник со признаен статус на бегалец.
- Потребно е со измени и дополнување на Законот за азил и привремена заштита и Законот за странци да се усогласот со Конвенцијата за права на детето во делот на користењето на терминот малолетно лице да се измени во дете.
- Зајакнување на капацитетите на СА при ОГР
- Зголемувањето на човечките капацитети кои постапуват со НДС баратели на азил
- Специјализирани обуки на професионалците во делот на спроведување на специјалистички обуки за постапки со НДС, како и имплементација на КПД
- Спроведување на заеднички обуки со МЦСР/ЦСРтим на стручни лица кои ќе работат со НДС, ГО И МО, во делот на имплементација на СОП за постапување со НДС
- Воспоставување на база на податоци за баратели на азил НДС
- Зајакнување на капацитетите на Оделението за прекуграницен криминал, миграции, странци и реадмисија при РЦ за ГР, и Единица за странци и реадмисија при СГРМ.
- Зајакнување на човечките капацитети во делот на систематизирање на соодветни профили на професионалци/психологи/социјални работници/педагози/правници и ГО специјализирани за работа со ранливи категории деца/НДС.
- Специјализирани обуки за имплементација на СОП за постапување со НДС.

3.2 Препораки за МТСП/МЦСР/ЦСР

- Континуиран проактивен пристап во постапките за регулирање на престојот на НДС, што ќе значи активна улога на старателот во донесување на одлука на видот на престојот кој ќе избере во согласност со ЗС и ЗАПЗ, а кој за НДС ќе биде негов најдобар интерес.
- Специјализирани обуки за имплементација на Законот за Странци и Законот за азил и привремена заштита со цел оспособување за донесување на одлука за иборот на видот на престојот кој ќе се одбере како најдобар интерес на НДС.
- Воспоставување тимска работа со МО и ГО кои работат на областа на НДС во делот на пружање помош и подршка, правна помош и толкување.

4.Семејно обединување-враќање

- ### 4.1 Препораки за МТСП/МЦСР/ЦСР, МВР/СГРМ/РЦ за ГР /ОПКМСР/ ОСР/, ОГР/СА, СПС/СМПС, МНР, Црвен Крст на Република Македонија
- Спроведување на заеднички обуки за имплементација на СОП за постапување со НДС во делот на семејно обединување
  - Формирање на тим и воспоставување на тимска работа и соработка на сите надлежни институции, Владини, ГО/МО во делот на барање и размена на информации кои се однесуваат на идентификување и пронаоѓање на семејството на НДС, нивна проценка и десиминизација.

- Навремена и хитна размена на информации кои се однесуват за безбедносна проценка и ризик на идентификуваното семејство од важност за донесување на одлука за враќање и семејно обединување.
- Востоставување на меѓународна соработка преку МНР/МВР/МО/ГО со меѓународни организации, полициски служби и ГО во делот на идентификување, пронаоѓање и проценка на семејството на НДС, како предуслов за безбедно семејно обединување.

5. Локална интеграција-долгорочна помош:

- Зајакнување на капацитетите
- Развивање на национална стратегија за локална интеграција на НДС со признаено право на азил за успешна општествена интеграција преку локално учество .
- Целосна имплементација на правата на НДС предвидени согласно КПД и Законот за социјална заштита, и останатите системски закони кои го регулираат правото на сместување, образование, здравствена заштита, вработување.
- Склучување на Меморандум за соработка помеѓу МТСП и МЗ, за регулирање на правото и овозможување на примарна/секундарна/терцијална здравствена заштита на НДС со издначување на правата како државјаните на РМ.
- МОН-Биро за развој на образованието, да изготви Програма за учење на македонскиот јазик за НДС, дизајнирана согласно потребите на оваа ранлива категорија лица.
- Зголемена улога на старателот во процесот на донесување на одлуки кои се однесуват на НДС, а кои преставуваат негов најдобар интерес.
- Процесот за пронаоѓање на семејството или блиски роднини како предуслов за семејно обединување, секогаш да бидат финално решение и никогаш да не престанат обидите за негово пронаоѓање.

6.Кривична постапка:

- Заштита на правата на НДС во постапки на лишување од слобода, затварање, нехуман третман и учество во кривични постапки.
- Строга имплементација на КПД во делот на заштита на правата на детето од лишување од слобода и притварање да се косисти само во исклучителни случаеви кога е неопходно потребно од спроведување на законска постапка и истото да биде со најкраток можен рок.
- Доследна примена на одредбите од ЗКП, чл.54 посебна ранлива категорија сведоци во кои спаѓа и НДС како сведок во КП во делот на посебни техники на сослушување.
- Спроведување на специјализирани обуки од страна на Академијата за судии и Јавни обвинители за постапување со НДС во КП.
- Спроведување на специјализирани обуки од страна на МВР за припадниците на МВР кои по надлежност постапуваат со НДС во делот на имплементација на одредбите од КПД кои се однесуваат за заштита на правата во полициска постапка против НДС.

ДЕЛ Г:АНЕКСИ:

Анекс 1, Законска регулатива домашна, меѓународна, ЕУ директиви врз основа на кои се темелат овие СОП

Анекс 2, Листа на органи и одговорни лица надлежни за постапување по СОП

Анекс 3, Записник за прием на усно барање за признавање на азил.

Анекс 4, Индикаторите за идентификација на жртви на трговија на МТСП

Анекс 5, Овластувањето за назначување на старател.

Анекс.6, Решение за назначување старател

Анекс 7, Полномошно за назначување на правен полномошник

Анекс 8, Записник за примопредавање на непридружувано дете

Анек 9, Барање за издавање-продолжување на дозвола за привремен престој

Анекс10, Решение за дозволување на привремен престој

Анек 11, Барање за Признавање на Право на Азил